

Stanowisko Ogólnopolskiego Porozumienia Organizacji Samorządowych¹ z dnia 30 czerwca 2020r.

w sprawie: **działań adaptacyjnych do zmian klimatu i ograniczających występowanie zjawiska suszy**

W ostatnich latach borykamy się w wielu regionach Polski z problemem suszy meteorologicznej, ale także rolniczej i hydrologicznej. Trudności te, w połączeniu z mnogością zjawisk ekstremalnych (nawalne deszcze, podtopienia, powodzie), a także wzrostem średniej rocznej temperatury powietrza i zmianą struktury opadów atmosferycznych, są dowodem pogłębiającego się kryzysu klimatycznego w Polsce.

Bezsnieżne zimy, wyższe temperatury, zmiana rodzaju opadów (głównie w ciepłej porze roku, bardziej gwałtowne, krótkotrwałe, zanikające opady poniżej 1 mm/dobę) sprawiają, że z roku na rok zmagamy się z coraz poważniejszymi konsekwencjami deficytu wody, w tym – przede wszystkim – poważnymi stratami w rolnictwie, wzrostem cen żywności oraz rosnącą częstotliwością pożarów. Pogłębia się również problem z dostępem do wody wykorzystywanej na cele bytowe ludności. Dochodzi do zjawiska wysychania studni, a ujęcia wody głębinowej często wymagają pogłębiania, zabiegów konserwacyjnych lub wręcz poszukiwania nowej lokalizacji.

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej już 12 sierpnia 2016 r. przystąpił do konsultacji społecznych projektu harmonogramu i programu prac związanych z przygotowaniem planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy. Konsultacje trwały do 12 lutego 2017r. Skutkiem opracowania jest dokument o nazwie Plan Przeciwdziałania Skutkom Suszy (PPSS), który ma obowiązywać w latach 2021-2027 z perspektywą do 2030 r. Z PPSS wynika, że obecnie pojemność użytkowa istniejących zbiorników, łącznie z tymi będącymi w budowie o pojemności powyżej 1 mln m³, wynosi ok. 3,6 mld m³. Docelowo PPSS

¹ Stanowisko OPOS zostało przyjęte przez następujące organizacje-sygnatariuszy Porozumienia:
Podkarpackie Stowarzyszenie Samorządów Terytorialnych
Stowarzyszenie Gmin Regionu Południowo-Zachodniego Mazowsza
Stowarzyszenie Gmin i Powiatów Wielkopolski
Śląski Związek Gmin i Powiatów
Zrzeszenie Gmin Województwa Lubuskiego
Związek Gmin Lubelszczyzny
Związek Gmin Pomorskich
Związek Gmin Warmińsko-Mazurskich

przewiduje, osiągnięcie retencji zbiornikowej na poziomie 8,4 mld m³ (tj. około 15%). Tymczasem, zgodnie z danymi Instytutu Melioracji i Użytków Zielonych same torfowiska, które stanowią niecałe 30% wszystkich obszarów podmokłych w Polsce gromadzą obecnie ok. 35 mld m³ wody! Zatrzymanie wody w naturalnych rezerwuarach, byłoby mniej kosztowne niż budowa nowej infrastruktury. Warto zauważyć, że obecnie w Polsce w zbiornikach retencjonuje się 6,5% wody. Dla porównania we wszystkich krajach sąsiadujących z Polską wskaźnik ten przekracza 10%, a w Hiszpanii wynosi ponad 45%.

Wg Rządowego Centrum Bezpieczeństwa aktualnie w 9 województwach występuje susza rolnicza. Największy deficyt wody jest w województwie lubuskim i wielkopolskim. Według Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa (IUNG), susza notowana jest w uprawach zbóż jarych i ozimych, truskawek, krzewów owocowych oraz drzew owocowych.

Kolejnym problemem jest fakt nieprecyzyjnego podziału kompetencji. Tylko w województwie lubuskim całość zarządzania zasobami wodnymi podlega 3 zlewniom i została powierzona biuram m.in. w Zielonej Górze, Gorzowie Wielkopolskim, Wrocławiu, Bydgoszczy, Szczecinie, Lwówku Śląskim prowadzonym, przez PGW Wody Polskie. Powyższe utrudnia, komplikuje, wydłuża i paraliżuje szybkie reagowanie na dynamicznie zmieniającą się sytuację związaną z zasobami wody.

Apelujemy o przemyślenie i podjęcie natychmiastowych kompleksowych i adekwatnych, do skali wyzwania, działań rządu służących ochronie zasobów i poprawie stanu ilościowego wód w Polsce. Pełna realizacja zadań wynikająca z PPSS nie dość, że tylko częściowo poprawi sytuację, to jeszcze może być spóźniona.

Program „Moja Woda”, odnoszący się do gromadzenia wody opadowej i pochodzącej z roztopów, w naszej opinii, także nie rozwiąże głównych i palących problemów dotyczących braku wody, choć jest to niewątpliwie właściwy kierunek działań.

Aby zatrzymać proces wciąż malejących zasobów wody proponujemy rozważenie propozycji i podjęcie natychmiastowych działań w proponowanych obszarach:

1. Należy zagwarantować w rządowym programie „Stop Suszy”, w wykazie zaplanowanych inwestycji budowy lub przebudowy urządzeń wodnych, realizację zadań na terenie obszarów poszczególnych województw po konsultacjach i w ścisłej współpracy z samorządem województwa, które uwzględniają najpilniejsze potrzeby w tym zakresie, a także ustalony zostanie harmonogram rzeczowy uwzględniający aktualną sytuację.
2. Zauważamy konieczność ustawowego powierzenia udziału w decyzyjności nad zarządzaniem wodami dla samorządów powiatów i województw na ich terenie, szczególnie w zakresie działań i inwestycji ograniczających skutki suszy. Wiąże się to także ze zmianą zapisów ustawowych, które zapewnią możliwość tworzenia komórek organizacyjnych w urzędach samorządów odpowiedzialnych za sprawy melioracji i ograniczania skutków suszy. Centralizacja w tym zakresie nie służy sprawnemu reagowaniu na szybko zmieniające się okoliczności powodujące stopowienie części powierzchni kraju.
3. Postulujemy o jak najszybsze rozpoczęcie inwestycji hydrologicznych wynikających z PPSS, które pozwolą zwiększyć ilość zatrzymywanej wody opadowej do poziomu co najmniej 15%.
4. Wg samorządów szczebla gminnego, należy wprowadzić w nowej perspektywie

finansowej UE w priorytetach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) kierunku wsparcia rolników związane z tworzeniem i budową zbiorników wodnych związanych z małą retencją wód na wzór programu zalesiania gruntów rolnych, a także podjęcie działań edukacyjnych w sektorze rolnym, kładących nacisk na potrzebę współpracy w zakresie gospodarki wodnej.

5. Widzimy konieczność zwiększenia zasobów naturalnych, a także zabezpieczenia przed degradacją takich obszarów, jak torfowiska, łąki czy pasy drzew na polach (tzw. remizy śródpolne), które osłaniają grunty i uprawy, będąc jednocześnie chwilową ostoją niewielkich zwierząt.
6. Należy pochylić się nad problemem zatrzymania tendencji obniżania poziomu wody gruntowej w pradolinach rzek, poprzez zaprzestanie budowania i remontowania wałów przeciwpowodziowych tam, gdzie można w zamian zalewać grunty rolne (powyższe nie dotyczy obszarów miejskich i zurbanizowanych, gdzie służą one ochronie ludzi i dobytku). Tworzenie suchych polderów gromadzących wodę w czasie powodzi, może służyć wiosennej retencji wód odpływowych i deszczowych. Przykładem dobrych praktyk może być polder Milsko w gminie Zabór (województwo lubuskie), który skutecznie zahamował stepowanie gruntów na tym terenie.
7. Należy zmienić system realizacji zadań instytucji pracujących w obszarze melioracji na kierunki zwiększające wszelkie rodzaje retencji wód na terenach lokalnych. W związku ze wzmocnieniem realizacji programów dotyczących retencji należy odtworzyć system kształcenia zawodowego w technikach o specjalności melioracyjnej i rolniczej z zakresu gospodarowania zasobami wodnymi oraz na wydziałach budownictwa szkół wyższych i pokrewnych specjalności.
8. Powinno się promować dobre praktyki adaptacji do zmian klimatu nie tylko poprzez małą retencję, ale także przez ochronę bioróżnorodności np. ograniczenie koszenia traw, zakładanie łąk kwietnych oraz zwiększanie zadrzewienia, rewitalizację terenów zielonych, odsklepianie terenów utwardzonych.

Przedstawione zestawienie stanowi wyliczenie jedynie części działań, które mogłyby przyczynić się do ograniczania skutków występowania suszy.

Zmiana rytmu opadów wymusza na nas konieczność zdecydowanej poprawy gospodarowania zasobami wody na poziomie lokalnym i regionalnym. Priorytetem jest tworzenie i rozwijanie systemów retencjonowania wód zarówno na obszarach wiejskich jak i w miastach.

Podnosząc powyższe wyrażamy nadzieję, że podjęte Stanowisko zwróci uwagę instytucji odpowiedzialnych za proces legislacyjny na potrzebę regulacji w zasygnalizowanym zakresie.

Błażej Konkol
Prezes ZGP
Prezydencja OPOS